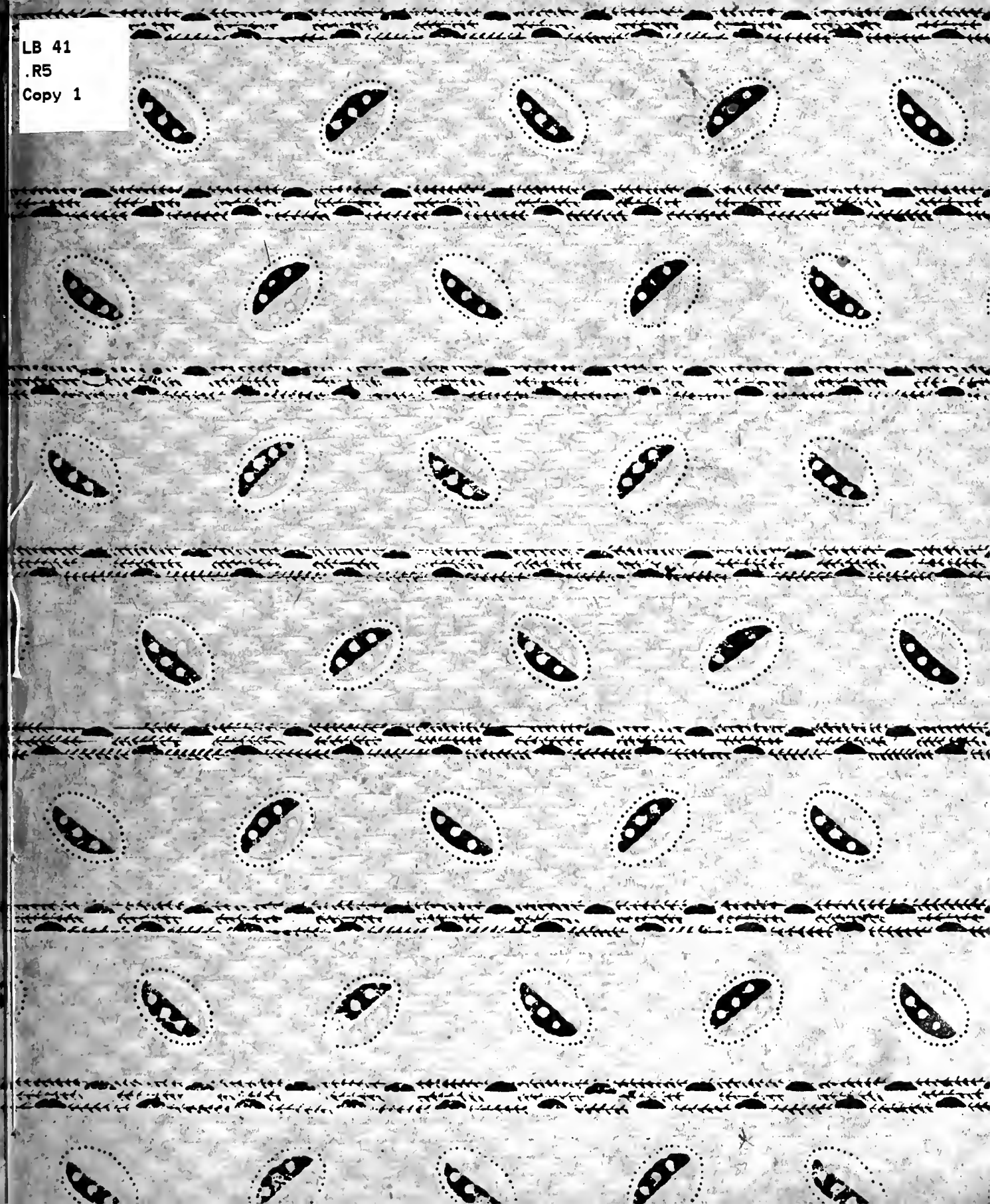

LB 41

.R5

Copy 1

Den Graffier G. Dumbas
Van Van Schaydes
1878

CORNELII WILHELMI DE RHOER

O R A T I O

PRO RECTA CIVIUM INSTITUTIONE,
UNICO LIBERTATIS PRAESIDIO.

habita publice

Die VII Martii ANNO C M C C X C V I I I.

C U M

ORDINARIAM DOCENDI IURIS CIVILIS
ROMANI, GENTIUM, HODIERNI, ET
NATURAE PROVINCIAM CAPESSERET,

TRAIECTI BATAVORUM,
Ex Officina OTTON. JOHANNIS VAN PADDENBURG,
ACADEMIAE TYPOGRAPHI, MDCCXCVIII.

LB41
R5

612303

022.41

URBIS RHENO - TRAIECTINAE

RECTORIBUS,

TAMQUAM

MUNIFICENTISSIMIS ACADEMIAE

CURATORIBUS,

HANC ORATIONEM

OFFERT

CORNELIUS WILHELMUS DE RHOER.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

REGENT OF THE UNIVERSITY

CHICAGO, ILL.

OFFICE OF THE REGENT

CURTIS

CHICAGO, ILL.

OFFICE

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CORNELII WILHELMI DE RHOER

O R A T I O

PRO RECTA CIVIUM INSTITU-
TIONE UNICO LIBERTATIS
PRAESIDIO.

*QUI PARTEM BATAVIAE ANTEA RHENO-TRAIECTINAM
ADMINISTRANDAM SUSCEPISTIS; VIRI SPECTATISSIMI.*

*HUIUS URBIS RECTORES HONORATISSIMI, ACADEMIAE
CURATORES MUNIFICENTISSIMI.*

*SUPREMI TRIBUNALIS SENATORES; QUIQUE REI IUDI-
CIARIAE INTRA URBEM PRAEFECTI ESTIS, STRENUI
IUSTITIAE VINDICES; ET QUI HORUM ACTA CURATIS,
VIRI GRAVISSIMI, INTEGERRIMI.*

MAGNIFICE ACADEMIAE RECTOR.

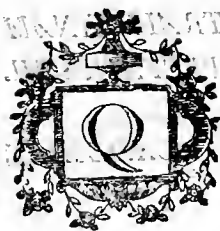
*DIVINARUM HUMANARUMQUE DOCTRINARUM PROFES-
SORES CLARISSIMI.*

SACRARUM LITERARUM INTERPRETES FIDELISSIMI,

*CUIUSCUMQUE DOCTRINARUM FORMULAE DOCTORES
ERUDITISSIMI.*

*CIVES, HOSPITES, AUDITORES QUOTQUOT ADESTIS
EXOPTATISSIMI.*

*ORNATISSEMA IUVENTUTIS ACADEMICAЕ CONCIO, P.A.
TRIAE SPES, NOSTRA CURA.*

Quaecumque genus humanum in hoc
rerum ordine circumstant, ea omnia
constantissima lege naturae ita apta
fuerunt ac disposita, ut nullum magnae cuius-
dam felicitatis sit adiumentum, ex quo summae
miseriae instrumentum non possit parari. Quid
ferrum, quid ignem memorem, unica illa et vitae
praesidia, et carnificinae, laniatus, ac vastationis
faevissima instrumenta? Quid religionis solatia,
vitaeque melioris spem ac fiduciam? quam qui
hu-

humano generi exemerit, eodem ausu celsam illam nostram dignitatem adoritur, extremumque aerumnosae vitae perfugium miseris atque abiectis naturae ludibriis extorquet. Attamen idem ille, qui superstitionibus inquinatam immortalitatis persuasionem attenuat, tamquam rabidae inhumanitatis, nefandorum rituum, ararumque sanguine humano infectarum everforem sese iacabit!

Quae quum ita sint, A. A. an absurdae aut plane ineptae nobis videbuntur eorum sententiae, qui satius dicerent hominibus nullam omnino datam fuisse rationem, quam tanta cum pernicie datam (a); quique sic ipsam naturam tamquam saevissimam novercam incusarent, quae cetera quidem animalia intra innatos ac certos continens stimulos, solis hominibus vitae illud lumen, rationem ac libertatem, in summam improbitatem convertere permiserit, adeoque vel

an.

(a) CICERO *de Nat. Deor.* III. 27.

anceps ferrum vel ardentem taedam puerulo aut furioso in manus temere tradiderit.

Audivistis querelas et graves, et a communi eoque acerbissimo malitiae humanae sensu non valde alienas.

At quaerit tamen, ecquis nostrum tenue et inane corpusculum circumferre, quam in firmo et vegeto habitare mallet, quoniam vitiosa boni sanguinis et succi temperatio vehementissimos morbos cieat, vel pascat? Quis sapiens ingens illud naturae donum non ita potius servet, ut diligenti cura corpori imperare discat, adeoque veras tuendae valetudinis artes, temperantiam et continentiam assectetur?

Simillima profecto est consideratio animorum nostrorum. Micant in humano pectore caelestes excellentissimarum dotium signiculi, uti sublimis naturae testes, sic etiam effrenis impotentiae cupiditatumque aculei nocentissimi, per rectam institutionem vel eliciendi, vel temperandi, ac retundendi, ne in pestiferam, omnisque felicitatis vastatricem flammam prorumpant. Haec est illa
in-

institutio et educatio, quae, uti singulorum hominum mores et fingit, et regit, ita etiam illorum hominum universitatem, quam civitatem dicimus, maxime autem liberae civitatis vitam disciplinamque publicam sola tuetur. Haec est sapientia illa educatrix populorum, quae libertate, munere illo naturae maximo, attamen arduo, uti frui docet. Haec praestantissima virium dotiumque humanarum moderatrix, atque cultrix, in qua sola omnem futurae felicitatis, quin etiam ipsius salutis spem collocavimus. Haec denique potentissima adiutrix humanitatis, virtutis, omnisque perfectionis, cui quidem finem aut metam is ponat, qui artes, futurorum saeculorum intelligentia elaborandas, humanaeque follertiae extremos conatus animo suo concipere aut videre didicerit!

Illius igitur, quam laudare iam coepi, institutionis, ad divinum libertatis donum vel conservandum vel etiam amplificandum idoneae, commendationem paullo accuratiorē neque a statu temporum, quibus vivimus, nec etiam a

gravitate muneris, quod hodie fuscipio, alienam existimavi. Dicam ergo

*PRO RECTA CIVIUM INSTITUTIONE,
UNICO LIBERTATIS PRAESIDIO.*

Quod argumentum, dignitatis plenissimum, etiam si me non satis digne exornaturum sentio, id tamen conabor efficere, ut Vestras mentes, a tenuitate Oratoris avocatas, in ipsius rei maximae contemplationem considerationemque convertam.

Verum enimvero in ipso causae exordio audire mihi videor tragico verborum strepitu personantes eorum voces, qui, postquam artium culturaeque humanae pestiferas vires copiose deplorarunt, ad vitae campestris et sylvarum solitudinem nos tandem revocant, ibi ut illam iam diu amisam ac desideratam libertatem, aequalitatem, perfectam beatamque vitam requiramus. Cui agresti philosophiae si quae insit veritas, quid aliud supererit, quam ut dulci libertatis stimulo impulsique mortales, nulla

la prorsus institutione ad eam amplificandam, tuendam, aut temperandam sint regendi? Quo tandem ista properabit sapientia, nisi ut humanum genus e medio cursu ad carceres, ex adolescente aetate ad pueritiam retrahatur? Quantum enim inter se distant continentia et effrenis libido, rectae rationis praescriptio, et infinita licentia, iustitia, et viribus stolide ferox protervitas, tantum profecto aeterna illa, quam nobis commendant, humani generis pueritia, id est vita nullo communi vinculo aut iure obligata, abest ab ea libertate, quae sola naturae, sese ipsam extollere atque perficere cupienti, esse potest consentanea.

Quoniam vero accuratior commendatio humanitatis per leges excultae in politissima hac concione foret supervacanea, quoniamque deinde de eo omnes consentimus, ut ceterarum bonarum artium, ita etiam vitae civilis esse aliquam institutionem, atque exercitationem, age, nunc ipsam illius institutionis necessitatem in civitate
sive

sive libera, sive ad libertatem surgente, propius contemplemur.

Ubi institutionem commendo, eam praesertim Oratione mea complecti constitui, quam leges, vel disciplina populorum praecipunt, sive quae publicam, ut sic loquar, civium vitam temperat. Illam, inquam, considerationem, semoto primae atque domesticae educationis momento, nunc suscipio, etiamsi neminem negaturum confido, ipsam etiam teneram aetatem longe alio modo ad libertatem quam ad servitutem esse formandam.

Iam vero communis illius atque popularis institutionis necessitatem in libera civitate, sive per oppositionem, sive per comparisonem tyrannici imperii mecum perpendite.

Quae alia erit institutio ad abiectam servitutem, nisi ea, quae ab ineunte inde aetate humanae naturae vim inferat? quae non civem tantum, verum etiam hominem ipsum doceat exuere? quae miserarum nationum colla ad acerbissimi iugi

pa:

patientiam frangat? Quae cum ipsis libertatis igniculis omnia studia honestissimarum illarum artium, quas *liberales* merito appellavit vetustas, opprimat? Uti enim libertas omnis scientiae patrona atque adiutrix semper fuit, manebitque, sic servitus brutam istam barbariem, quae ipsius miseriae sensum tandem adimat, pestifera prorsus vi inducit, atque propagat. Cur tandem civica institutione uteretur infelix hominum turba, non sibi vivens, sed tyranno, cuius oracula legum, fulmina autem iustarum poenarum locum tenent? Vivens autem? Immo vero tamquam in expugnata urbe a victore deprehensa miserrima belli praeda, non nisi precariam trahens animam!

Quandoquidem igitur ipsa tyrannidis pestis omnem feriam institutionem penitus enervat, videamus nunc quam diversa sint liberarum civitatum consilia, et quam necessaria ac fructuosa ibi evadat eadem illa scientia.

Sicuti ergo inter proprias servilis obsequii notas ea etiam est, ut humanae naturae, sese ipsam extollere enitentis, vires vehementer debilitet,

B

adeo-

adeoque funesta contagione ingeniorum vigorem consumat, ita sancta libertas, Divina quadam vi, initia illa atque elementa eximiarum, quae nobis insunt, dotium fovet, evolvit, explicat; arduamque illam, qua ad omnem perfectionem ac felicitatem contenditur, viam explanat. Non enim existimare Vos velim, A. A. omnem civitatum amplitudinem ac dignitatem in eo esse positam, ut nihil praeter tranquillitatem populorum externam illae confirment, aut curent. Alia enim profecto, eaque longe augustiora libertas et libera civitas habent consilia, momentaque, sive ad educationem humani generis moralem, per coniuncta studia ac vires provehendam, sive etiam ad omnem, qua late pateat, felicitatis nostrae orbem amplificandum, maxime idonea.

Haec vero quum ita sunt, iam ad ea, quae ex dictis colligo, animos Vestros advertite. Eccui quaeso libera exercitatio atque contentio virium animi corporisque, per quas excelsum illud, quod memoravi, civitatis consilium, continua ad felicitatem perfectionemque progressio

sio obtineatur, tuto poterit permitti? An rudidi et incultae istorum mortalium turbae, quae libertatem a licentia, ferocia, et petulantia fecerere numquam didicerit? At ea quidem esset imprudentissima pueri, aut furiosi hominis emancipatio! Superest igitur, ut vere liber esse nequeat, nisi qui ad rectum Divini illius, attamen gravissimi muneris usum, per seriam institutionem bene sit praeparatus.

Quis vel bonis legibus formabit Rempubli-
cam, vel quamcumque eius partem, sibi creditam,
recte tuebitur? Et hic videte, A. A. quantum
inter liberum et servientem populum interfit.
Superba dominatio, exuta legum aequalitate, cer-
tam formam aut modum habere non potest. Ubi-
cumque igitur terrarum atrocibus illis imperiis,
uti fluxis, atque indomitis, sic etiam simplicissi-
mis, miseri proteruntur populi; ubicumque non
legum aut magistratuum excultae sapientiae, sed
vi, metui, et feroci impotentiae, per omnes
eius ministros ac satellites diffusae, infelix ob-
temperat civitas, ibi profecto imperitis, sed ty-

anni fulmine armatis manibus rerum tractatio potest permitti.

At quam dispar est ratio civitatis liberae, et popularis ! quae, uti absque singulari et paene Divino conditorum lumine nusquam gentium aut terrarum surrexit, ita ne administrari quidem potest, aut conservari, nisi per praeclaram aliquam, bonisque artibus ornatissimam magistratuum ac rectorum sapientiam. Etenim nulla vel mente nostra concipi, vel etiam post hominum memoriam reperiri potuit **R**epublica, vere libera, quia accurato regeretur Iuris Publici codice, per quem ponderibus suis librata imperia suspicaci diligentia constituerentur, distinguerentur, coercerentur, sustinerentur, ut sic admirabilis illa partium diversitas ad totius consensionem, id est publicae libertatis custodiam contenderet? Quantam igitur sollertiam, quantamque conditorum providentiam prodat elegantissima harum civitatum quasi structura, a rudi simplicitate tyrannici imperii remotissima, quantaque deinde esse debeat eorum peritia, quibus tam artificiosae hominum coagmenta-

ta-

tationis rectio tuto committatur, me etiam tacente intelligitis, CIVES Optimi.

Quandoquidem ergo nemo diffiteatur, non alios homines, quam rerum usu, et Iuris Publici scientia probe expolitos, curam liberae civitatis recte posse sustinere, videamus etiam quos inter populos facilis illa, et prompta, quae bonis legibus debeatur, reverentia sit speranda. An ibi gentium, ubi morum asperitas per ingenuam vitae disciplinam numquam fuit delinita? Ubi errores et superstitiones innumerae angustos animos penitus tenent constrictos? Ubi denique imbecilla multitudo per levissimam quarumcumque opinionum ac rumorum auram undarum instar cietur, volvitur, ac revolvitur; per blandos, attamen fallaces sonos, tamquam lapides ad lyram Orphei aut Amphionis, cogitur, impellitur, decipitur? Ad haec etiam respondeant omnes, qui peritiam aliquam rerum humanarum civiliumque fuerint adepti. Brevis profecto tristisque experientia saepissime calidam magis quam providam eorum spem intercept, qui tam male affectos populos per solam

legum reverentiam ad disciplinae publicae aequalitatem, atque constantiam, ad rectum communemque libertatis sensum auderent perducere. Unde igitur ille sensus, unde praeclara illa intelligentia erit speranda? Ab ipso, eoque solo institutionis lumine, quod civium pectora non tantum libertatis amore inflammet, verum etiam tenebras barbariei, omniumque superstitionum feliciter dispellat.

Quicquid adhuc dixi, id omne ad unam summam cogi debet, necessitatem nempe institutionis civilis, ingenii, ac morum, ad libertatem cum parandam, tum praesertim tuendam, atque conservandam. Etiam si enim a corrupto populo debellari nonnumquam possit tyrannis, quoniam nihil magis naturae legibus est consentaneum, quam ut gravior potentia minorem depellat, ista tamen potentia victrix mox suis ipsa viribus onerabitur, et cadet, nisi firmitas atque constantia civitati, quantumvis praevalidae, per ingenuae vitae disciplinam, culturamque vere liberalem accedat. Permittite mihi, A. A.

ut

ut ea, quae velim, tandem complectar, non meis, sed magnificis Ciceronis verbis, quibus Iulium Caesarem, orbis Romani iam tum domitorem, compellat: (a) *Obstupescant posteri imperia, provincias, Rhenum, Oceanum, Nilum, pugnas innumerabiles, incredibiles victorias, monumenta innumera, triumphos audientes, et legentes tuos. Sed, nisi haec urbs stabilita tuis consiliis atque institutis erit, vagabitur modo nomen tuum longe atque late, sedem quidem stabilem, et domicilium certum non habebit.*

Probata, nisi fallor, seriae institutionis in libera Republica necessitate, proxima nunc esset accuratior aliqua et subtilior explanatio ipsarum illarum artium, quibus ad libertatem, sive quaerendam, sive etiam confirmandam, atque amplificandam, maximae vires inesse videantur. Sed hunc meae Orationis locum, etsi omnium consensu gravissimum, ad angustiora revocabo spa-

tia,

(a) *Pro M. Marcello*, cap. 9.

tia, ne meis civibus, libertatis fiduciam et intelligentiam profitentibus, diffidere videar.

Itaque ea, quae strictim dicturus sum, diligenter expendite, A A. Humanissimi.

Nihil sane novi aut absurdi a me significatum iri existimo, si seria asseveratione affirmem, civicam istam institutionem non angustiores habere terminos, quam ipsos illos, quibus omnium iurium officiorumque humanorum ambitus et scientia continentur. Quid enim aliud est civitas, quam coetus hominum, non ignotam aliquam seriem iurium obligationumque, quae antea naturae nostrae non inerant, fancientium; id enim extra modum absolum mihi videtur; sed eas obligationes, neque iura, quae homo in statu naturae, quem vocant, semper habuerit necesse est, ita tamquam in medium conferentium, ut consociatis studiis, atque utilitatibus, tanta obtineantur bona, quanta sine civitatibus frustra speret aut quaerat mortalium genus.

At quorsum deinde bene fundata contendit civitas? Ad eundem sine dubio finem, quo
na-

natura humana, universe considerata; ad summum illud iuris naturalis praeceptum, atque principium, *Perfice te, ut felix sis.*

Sed ultra quaero, quae igitur via ad tam grande bonum civitates perducatur? Nisi aliam hominum, aliam vero populorum felicitatem ac iustitiam nobis fingamus, eadem utique erit illa via, quae et singulos ad naturae suae dignitatem extollat, vita nempe publica, privataque, officiorum et scientissima, et semper memor.

Quandoquidem igitur intelligitis, A. A. fontem officiorum civilium ipsum illum esse, ex quo et reliqua omnia humana oriuntur, adeoque supremam civitatis bene constitutae legem non differre ab ea, quam singulis praescripsit natura; et quoniam deinde utrique non aliter obtemperamus, siue in solitudine, siue in qualicumque societate versantes, quam per solam, eamque diligentissimam observationem summi illius, quod laudavi, naturae praecepti; quae omnia, inquam, quum ita, uti dixi, una eademque mente consentiant, quid denique dubitemus affirmare, civilis

C

in.

institutionis id caput esse, illudque principium, ut, quicumque vera *Civis* dignitate ac libertate frui cupiat, ante omnia alia *Hominis* munia recte discat tueri: sive, ut totius rei summam dicam, ad sustinendam boni civis personam formari, nihil aliud esse, quam ad iurium et obligationum naturalium certam scientiam institui.

Etiam si vero persuasum nunc habeatis, scholam verae libertatis eandem esse, quam omnis virtutis; etiam si deinde libertatem sine exculta virtute sustineri numquam posse consentiens sapientum vox iam diu iudicaverit, forte tamen a me nunc expectabitis, ut eam disciplinam, eaque officia figillatim persequar, quae ad formandum bonum civem prae ceteris videantur necessaria.

Verum enimvero, tanta rerum copia, tantaeque temporis me circumstant angustiae, ut Vestrum assensum magis ab ipsius causae, a me susceptae, evidentia, quam ab accurata probatione sperare debeam.

Iam primum omnium domesticae educationis momenta perpenderem, nisi uberrimam illam dicen-

cendi materiem iam supra a mea oratione removere constituiſſem. Quid alioquin facilius poſſet doceri, cum iuſtiſſima, ut mihi quidem videtur, argumentatione, tum vero etiam auctoritate ſapientiſſimorum ac liberrimorum totius antiquitatis populorum, quam ipſa illius institutionis incunabula inter paternos lares iam eſſe quaerenda? Eccui quaero cauſae Romani ſuae magis debuerunt magnitudinem, quam ſanctiſſimae illi disciplinae domeſticae, quae ineuntem aetatem non tantum iurium, ſed cum maxime officiorum civilium tam familiari ſenſu occuparet, ut, qui cupiditates et inconfuſas affectiones in domo paterna ad certam ſeveramque normam regere didiciſſent, eadem opera ſumma legum reverentia, et magiſtratum obſervantia imbuerentur?

Sed deinde religionum vim et effectum mecum introſpice, CIVES Humaniſſimi.

Non is ego ſum, qui ſacrorum disciplinam ad civicam institutionem ſic referendam eſſe exiſti- mem, ut deformem illam Imperii et Sacerdotii

confociationem Vobis commendare sustineam, per quam innumeri populi, sacris dolis per rerum Divinarum ministros, et Reipublicae proceres irretiti, tyrannidis iugum patientissimis cervicibus susceperunt. Tam absurda opinio numquam cadere potest vel in philosophum, vere civilem, vel etiam in hominem Christianum, qui inter maxima, et prorsus singularia excellentiae Divinae illius patefactionis documenta, ipsam illam non dubitabit referre sacrorum ab imperio civili distinctionem, ac disiunctionem, qua efficiatur, ut ad omnes populos facilis accessus pateat, pateatque institutionibus illis Divinis, quae de ipso civitatis iure et forma nihil quicquam praecipientes, aut definientes, idcirco cum omnium formis atque structura facillime copulantur.

Tametsi vero ipsa sacrorum dogmata a summi imperii partibus accuratissime sint separanda, non tamen propterea castae religionis tutelam atque commendationem a publica civitatis cura avellendam esse censeo. Quid enim primum ad ar-

cen-

cendam ipsam illam Imperii et Sacerdotii commisuram accommodatius, quidque ad detegendas ac refutandas principum aut sacerdotum adversus libertatem conspirationes opportunius, quam publica illa, sacrarum civiliumque rerum terminos accurato iudicio fecernens civium solertia? Hac arte exculti populi numquam ludibrium debebunt pessimis illis superstitionum ministris, sacrificulisque, qui, teste omnium temporum memoria, persaepe tyrannidem, rarissime autem libertatem inter genus humanum commendarunt, vel propagarunt.

Quis deinde Vestrum, A. A., ubi vel publica superstitionum damna, vel purae religionis laetos fructus animo secum reputet, illas quidem summa reprehensione, hanc vero tutela civilis imperii dignissimam esse neget?

Etenim sine bonis moribus, omnium sapientum consensu, vanae sunt leges. Unde autem ipsa, ut sic dicam, morum sanctio, magis erit petenda, quam a veneranda religionis disciplina, illisque praeceptis, quibus vitia quam plu-

rima, extra legum vim poenasque posita, attamen felicitatem populorum ex occultis insidiis vehementer vastantia, coerceantur? Itaque Rerumpublicarum rectores, quotquot internae concordiae, et publicae culturae impedimenta remove cupiant, periculosissimam noxiarum superstitionum vim a civitate merito arcebunt, quae omnes etiam inter se id habent commune, ut verum officiorum sensum, generosumque libertatis stimulum penitus obtundant.

Inter ceteras superstitiones maxime exitialis fanatica impulsio, foras ista prorumpens infania, omnem officii et sanae rationis normam detestari solita, pestiferaque contagione interni istius luminis, hoc est turbatae mentis ludibriis, imperitam ac mobilem multitudinem inficiens, in infinitam licentiam, furiosas seditiones, turpissimaeque flagitia semper definit. Nisi igitur ipsum illud supremum civitatis consilium, quod in custodia externae tranquillitatis omnium consensu situm est, ab imperii munere prorsus abesse velimus, profecto etiam severam sectarum fanati-

ticarum coercionem ad publicae disciplinae partes referre nequaquam dubitabimus.

Prima igitur liberi populi sapientia sit, scire, atrium libertatis sanctissimum illis tantum patere, qui castas mentes, et puras manus ad coelum tollant; adeoque praeter ipsorum civium probitatem, vitaeque innocentiam, haud aliam, per quam libertas defendatur, vim posse reperiri.

Omnes praeterea, qui ad fruendam libertatem sunt nati, ita educentur, ita instituantur, ut non solum venerandum illud nomen ore profiteri, et prae se ferre discant, neque tantum dulcissimorum, quos libertas ferat, fructuum praesensione aut cupiditate permulceantur, verum etiam gravissimorum munerum, periculorum, aerumnarum, pro ea libertate saepe exantlandarum, sensu penitus sint imbuti.

Quis alius, nisi libertatis intelligens, patriam liberam amabit? Non ea scilicet affectione, qua pullus nido suo inhaeret, cuiusque originem, modum, aut terminum, ipse fervidus amator ignorat; nec caeco quodam impetu, cum magna iniusti-

iustitia, et superbo aliorum populorum contemptu coniuncto, sed humanissima aliqua caritate, quae ex certa felicitatis nostrae conscientia profecta, ardens studium boni publici amplificandi, dulcemque illum animi sensum in nobis commoveat, quo totam civitatem, velut coniunctissimam domum gentilitiam complectamur.

Omnes sine dubio respondebitis, CIVES, amorem patriae sine claro scientiae lumine stultum esse, ac temerarium. Sed deinde etiam Vestrum assensum facile spero, prorsus existimans, civem, in stupida ignoratione iuris Divini humanique patriae suae versantem, neque sinceram et promptam obedientiam, nec debitam reverentiam, non nisi ex persuasione sanctitatis ipsarum legum proveniente, illis legibus esse redditurum. Quaero enim, an illa vitae, civitatis disciplinam constanter tuentis, aequabilitas, aut sperari, aut etiam postulari possit a volubili et praecipite multitudine, quae consilii, iustitiae, atque utilitatis patriarum legum prorsus ignara, earum vires non interna bonitate, sed solo rerum

rum eventu metiri, non pie revereri, sed tamquam iactus fulminum extimescere didicerit? Veteres Rerumpublicarum conditores durissimas barbararum nationum cervices non alia arte, quam commendatis immisfisque religionibus, frangere, et ad legum suarum observantiam flectere poterant. Verum iam pridem iste Apollinis tripus everfus iacet, obmutuerunt Dii, Deae, et Nymphae, ex antris aut annosa quercu iura quondam fundentes: non obnunciatur comitiis, nec iure Augurali populi nunc reguntur. Quid igitur aliud nobis superest, quam ut ab exposita bonis studiis humanitate ea speremus, et expectemus, quae sola superstitio, per gentes fusa, quondam effecerat?

Ipsa etiam, mihi credite, A. A. liberae civitatis ordinatio, non alii populo, quam bene instituto, diu potest placere. Huic nempe formae non ea inesse solet simplicitas, quae regia imperia, potentiamque, intra angustum sinum accumulata, imperitae turbae vehementer commendat. Quoties illa stupuit attonita, captaque fuit per ipsum

D

ap.

apparatum ; magnificentiam , et ostentationem
 praevalidae potentiae , in publicam libertatis per-
 niciem audacissime asurgentis ! Quoties ista le-
 ges proculcans , attamen oculos sensusque prae-
 stringens imperii magnitudo , maiorem apud sto-
 lidum vulgus habuit commendationem , quam
 forma Reipublicae liberae , accurate et eleganter
 descriptae , cuius autem conceptionem , consen-
 sum , concentumque , rudia ingenia non perspice-
 rent ! Ecquis igitur mirabitur , semper fuisse ,
 et esse etiam nunc haud paucas nationes , tam
 vitiose affectas , ut crudelissimae tyrannidis vin-
 cula iniicienti sultro lac libenter manus porri-
 gant , quin etiam de ipsis illis vinculis stolide
 gloriantur.

Cum tali , qualem laudavi , patriae amore ,
 coniunctissima esse debet illa observantia , qua
 non quidem homines , magistratu aut honore infi-
 gnes , verum ipsam legum maiestatem , cuius illi
 sunt vindices custodesque , reveremur , et coli-
 mus. Non aliud certius intereuntis Reipublicae ca-
 pitur omen , quam ex ipso isto , quem hostibus suis

ve.

veteres imprecabantur, legitimorum imperiorum contemptu. Hunc nimirum contemptum tamquam umbra statim consequitur pessima illa, quae toties sanctissimum libertatis nomen contaminavit licentia, populos, discordiis civilibus et seditionibus fesos, miserrimae, sed quietae tamen servituti tandem mancipans.

A cive, patriam amante, abesse etiam non potest illa omnium animos permeans ac penetrans affectio, quam, Anglis auctoribus, Publici commodi sensum [*Publicum Spiritum*] appellamus. Hic nempe liberae Reipublicae civem ita animat, ut ex sola patriae amplitudine et dignitate suas existimet fortunas, quemadmodum apud populum Romanum, summa Reipublicae maiestate sese efferentem, ipsum illud, *Civis Romanus sum*, publicae non tantum, verum etiam privatae magnitudinis conscientiam declarabat. Itaque hoc nomine nequaquam cohonestamus servilem aut fanaticam impulsione illorum populorum, qui communi patriae amore sese urgueri credunt, ubi minime pro ipsa eius felici-

tate, aut salute, sed tamquam regiae tyrannidi, ambitioni, faevitiaeque devotae victimae, in miseriam et mortem ruunt. Nec magis saluberrimo hoc spiritu animatos putamus, qui patriam suam, honores et pingua munera liberaliter distribuentem, certatim sic complectuntur, ut cupidi proci puellam bene dotatam diligunt. Nam levisimum hoc amatorum genus mox solet diffugere, quamprimum superba domina avari cultoris spem fefellerit.

Sed uberrimae disserendi materiae finem impono, postquam summam consensionem amoris patriae, et studii aequalitatis, breviter adhuc significavero. Quemadmodum nempe sublata illa aequalitate, nihil praeter inane nomen libertatis superest, ita profecto plurimorum civium pectora vix incalescent amore illius patriae, quae propter diverforum ordinum atque clasium inaequalitatem, honestae aemulationi communem, liberimumque omnibus campum denegat. Ecquis earam habeat patriam, quae iniusta magis noverca, quam alma mater sit? Non igitur nos-
tram

tram commendationem merentur illarum civitatum instituta, ubi aditus ad scientiam civilem et legum plerisque praecluditur. Hinc enim fontes et capita suspicionum, invidiae, factionum, quales illae erant, quibus diutissime vexata fuit Romana Respublica, donec tandem fastorum nefastorumque dierum penetralia, et regnum illud forense, de manibus patriciorum extorquerent plebei.

Dixi de institutione illarum rerum, quae omnium consensu ad vitam civilem bene regendam sunt necessariae. Sed praeterea silentio praeterire non debeo studium honesti ferique Laboris, ac tandem rectum, liberisque populis consentaneum usum Divitiarum. Illas enim virtutes merito liberales appellari arbitror, quia vix aliae succurrunt, quibus tantum momentum ad libertatem tuendam et conservandam inesse videatur. Teste igitur omnium temporum memoria, publicam libertatem ubique comitata fuit vita civium diligens, et industria, servitutem autem summus languor, animi, corporisque. Quare

mirum nobis videri non debet, sapientissimos legum auctores civium suorum mores ita fingere semper studuisse, ut assiduum laborem iubendo, pigritiam, velut crimen, proscriberent. Testor legem Solonis, ipsi curiae Areopagiticae illam curam cognitionemque mandantem, vel etiam admirabilem disciplinam Romanorum, non quidem poenam civilem, sed tamen notam censoriam illis comminantem, qui utili arti, aut vitae professioni, sese non addixissent.

Si scire velitis, A. A., quantum ad omnem virtutem colendam, vitiorumque semina extinguenda, laboriosa pro sit vita, de eo vel naturae humanae, morumque idoneos existimatores, vel potius Vosmet ipsos interrogate. Nunc autem quae illi insunt vires, atque opes, non tantum ad felicitatem populorum internam, verum etiam ad externam tranquillitatem defendendam, conservandamque, ex contrarii vitii consideratione cognoscite.

Pigritiae et servitutis mala tam inter se apta et nexa sunt, ut haec illam, illa vero hanc alat,

atque protrudat. Vita igitur, otio torpens, fer-
vitutem populorum aut accelerat, aut certissimis
vestigiiis insequitur. Cum primum Graeci et Ro-
mani, derelictis feriis vitae muneribus, languori
et desidia se se dedidissent, actum transactum
erat de libertate. Non alia magis frequens est
schola seditionum, omniumque levisimarum et
turbulentarum libidinum, quam conciliabula illa
hominum otioforum, quorum volatica ingenia a
vigore, gravitate, et constantia civis liberi, la-
boribusque quotidianis assueti, longissime ab-
sunt. Eadem pigritia saeva mater est publicani
libertatem devastantis luxuriae, et vanae illius
superbiae, quae gloriam ex futilibus et sumtuo-
sis oblectamentis quaerens, immodico divitiarum
studio populos infatuat, adeoque robusti ani-
mi honorem, et aequalitatis sensum, vehemen-
ter debilitat.

Sed quid pluribus opus? Perfacile mihi pro-
basse videor, Reipublicae gubernatorem, fon-
tes industriae aperientem, civesque ad laboris
studium stimulantem, eadem opera ad bonos
mo-

mores, fruendamque libertatem illos instituere.

Ubi ad alteram virtutem, usum nempe divitiarum, libero populo dignum, iustisque ponderibus examinatum, transeo, nemo Vestrum vereatur, A. A., ne in communem illam, latissime patentem, et saepe vagam, quae de Luxuria toties instituta fuit, disputationem tandem delabar. Etenim nihil aliud in praesentia mihi volo, quam Vobis, quoad potero, persuadere, non quidem foedam illam luxuriam, qua ganeo-nes et nepotes diffluant, voracissimam esse fortunae publicae privataeque charybdin; ecquis enim sapiens id negare umquam sustinuit? verum ipsum etiam illum luxum elegantem, et eruditum, quamvis voluptatibus, suapte natura non malis, inserviat, liberae tamen civitati merito infestum haberi, ac periculosum, nisi vel legum, vel potius publicae disciplinae providentia serpenti malo tempestive succurrat. Non ego sum durus ille Spartanus, qui ipsos divitum sumtus, mercaturae, multarumque aliarum artium

tium studia foventes, et publicam industriam exa-
cuentes, in malis numerem; attamen istam, quae
divitias confectari solita est, potentiam, pauper-
tatisque contemptum, a libera Republica omnino
submovendum esse existimo. Non valde rari
Romae erant Curii, aut Fabricii, quamdiu sola
virtus, etiam si tenuissima re familiari sustentata,
summis honoribus et praemiis cohonestaretur.
Simulac vero corrupta, sed communia populo-
rum iudicia, magnas divitias ea admiratione, iisque
ornamentis cumulant, quae virtuti tantum, et me-
ritis debentur; cum primum, inquam, excellen-
tia et existimatio civium patrimoniorum ampli-
tudine ponderantur, everfa mox iacet aequali-
tas, ipse ille erectus et celsus libertatis spiritus
inter tenuioris fortunae cives exanimatur, qui-
que divitiis ac divitibus servire coguntur, ad
mores etiam serviles, id est abiectos, et patien-
tissimos, paullatim conformantur.

Cumque praeterea deliciae vitae sumtuosae ac
splendidae maximam vim habeant, talem ac tan-
tum languorem animis corporibusque insinuan-

E

di,

di, per quem nervi omnes actuosae et robustae virtutis penitus incidantur, in hac cura, in hoc studio versari oportebit omnes, qui liberis populis praesint, ut per publicae disciplinae vigorem excutiatur stupor ille, ac sopor, quem ipsi tyranni callido consilio saepissime populis iniecerunt, quo illi, otii dulcedine sic deliniti, eccui fervirent tandem non curarent, dummodo suis servire possent voluptatibus.

Hae sunt institutionis educationisque civilis partes, quas per temporis, quibus coarctor, angustias, commemorare mihi licuit.

Quam praeestabilis illa scientia, verumtamen ardua! Ea enim mente Vos esse velim, O mei CIVES! ut persuasissimum habeatis, iugum servitutis a male moratis populis longe facilius ferri, quam sancta libertatis munera. Quaeritisne causas? Servituti nihil praeter pecudis patientiam inest, libertas autem sine humanarum virium, corporis animique summa contentione, rectoque usu, defendi numquam potest. Illa igitur, nil nisi saevum domini flagellum perhorres-

res-

rescere solita, suis permittitur inquinatissimis cupiditatibus, haec vero austeras sibi ipsa deposcit, et scribit leges, quibus non adulta iam et confirmata compescatur malitia; nam populus, fervilibus libidinibus flagitiisque deditus, ab ipsa servitute non longe abest; sed prima etiam, in perniciem libertatis sparsa vitiorum semina, et stirpes, tempestive evellantur.

Intellexistis, A. A. quos fructus patriae ac libertati ferat illa, quam hac Oratione exornare studui, vitae civilis disciplina.

Talibus igitur copiis abundans Respublica, summam felicitatem, cum omnibus impertit civibus, tum etiam illis, quibus imperii cura concreditur, quorum sane utilitates a publicis numquam possunt distrahi. Praeclaris hisce studiis excultus, et florens populus, stabilem imperii formam, suasque leges, a factionum hominum insidiis tutissimas, facile conservabit. Quas enim causas habet, ista, toties a sapientibus deplorata, multitudinis mobilitas, aut quid aliud vituperant, qui illam comparant, sive cum equo indomito, aut

effreni, five etiam cum undis, vi procellarum effervescentibus, et huc illuc impulsis, quam ipsam levitatem studiorum, inter gentes, constanti libertatis disciplina non satis eruditas? Itaque civitatis Rector enitatur, contendat, laboret, ut illam sapientiam in medullis ac visceribus omnium insidere curet. Tum demum optimorum civium memoria absque acerbâ ingratae patriae inculpatione ad posteritatem transibit. Tum blandis quidem, et gratis, sed fallacissimis nominibus, populos non ludificabit clamorosa et procax demagogorum eloquentia, neque illi populi per insidiosos et obliquos tramites, quales tyrannis habet innumeros, in servitutem sese abduci patientur.

Videamus etiam, ubi iusta imperia promptissime ac facillime gerantur? Sine dubio in civitatibus, ita, uti dixi, expolitis, ubi communis iurium officiorumque notio in omnium animis sic servatur impressa, ut nemo nesciat, bonam legem nihil aliud esse quam rectae rationis effatum, a quo sine maximo felicitatis detrimento recedi numquam

quam possit. Si nempe recte praeceperint philosophi, illum demum vere liberum esse appellandum, qui rationis usu subactus, eius imperio obtemperare didicerit, an, quaeſo, liberarum nomen et honorem merebuntur illae nationes, quibus consilia causaeque legum suarum adeo sunt ignotae, ut nihil praeter earum sanctiones ferviliter pertimescere didicerint? Quantae vires, quantaque exsequendi opportunitas legibus accedat ex ipso lumine scientiae, per civitatem diffusae, usu suo et experientia docere potuerunt boni illi quidem, attamen non satis providi homines, quibus sola legum severitas ad humanitatem inter cives properandam, depellendamque barbariem, videretur sufficere. Hi enim ausis suis semper exciderunt, quoniam et ipsa immanis tyrannorum potentia, etsi ad vastandam, perdendam, dilaniandamque totam civitatem satis sit valida, numquam tamen populos cogere potuit ut scaperent, utque innumera illa culturae impedimenta, superstitiones, erroresque

E. 3. suos,

suos, legum iusu, et repentino quodam instinctu deponerent. Quid deinde dicam de pari illa ac mutua Gubernatorum Reipublicae erga cives, et civium erga Gubernatores suos voluntate, atque fiducia? quae sapientissimorum hominum iudicio in ipsis, ut sic loquar, visceribus formae popularis ita debet insidere, ut, quicumque hoc vinculum laxet, per idem id facinus totius civitatis statum convellat. Vosmet ipsi, A. A. Humanissimi, de eo iudicate, an illud libertatis firmamentum vel inter turbam agrestium, ac levium, vel etiam malo vitae cultu, aut vitiis corruptorum mortalium, vim aliquam habere possit. Vera amicitia, nisi inter bonos, esse nequit. Inter improbos igitur homines, de aliorum moribus ex suis statuere solitos, adeoque pessimos ac stultos meritorum aestimatores, numquam deerunt vehementissimae causae suspicionum, irarum, odiorumque, quae longe lateque disseminatae, totam civitatem brevi conturbabunt. Succumbent semper calumniis boni, et probi, eaque ruina oppressa ipsa libertas interibit.

Quam

Quam ab his diversa sunt omnia apud populos simplices, erga bonam disciplinam, et leges fideles! Ibi sanctissima et fraterna necessitudo omnem patriam arctissimo vinculo complectitur: ibi demum custodes et gubernatores Reipublicae tamquam in sinu unius eiusdemque domus coniunctissimae vivunt. Ecquis deinde procerum, aut magistratum, inter tot cautos, doctosque, quibus sese circumseptos sentiunt, speculatores, commissa potestate male uti audeat? Ipsum improbum conatum mox arguet vox civium publica, eaque incorrupta: manifesti autem, et inter temeraria periculosaque consilia deprehenfi rectores erubescunt, in viam redibunt, et salva erit Respublica.

Tandem vero, etsi rarissima fati iniquitate oppressa cadat civitas, tam praeclaris artibus moribusque exornata, extremum tamen illa semper habebit virtutis ac sanctitatis, acerbae fortunae succumbentis, solatium, conscientiam vitae bene et laudabiliter transactae. Itaue non nisi honeste umquam cadet. Cadet autem? Immo vero meli-

meliorē sui parte superstes semper erit, viget it
memoria et laude saeculorum omnium, grande
exemplar, quod ultimae etiam posteritati infer-
viat, relinquet, ac tandem cum ipsis tyrannis suis
bonae mentis, bonique animi femina, serius aut
ocius communicabit.

Vidistis, nisi fallor, A. A. quam severis na-
turae socialis legibus libertas felicitasque popu-
lorum fanciantur. Quicumque igitur a beata il-
la via ad corruptelam vitiaque deflectit, illum
naturalis poena, sive ipsa servitus, citatissimis
passibus persequitur. Quid autem haec diutius
urgueam? Vos, CIVES Praestantissimi, quot-
quot causas ortus et interitus Rerumpublicarum
exquirere didicistis, quotquot etiam in fido Histo-
riae speculo senescentium populorum expresas
imagines fuistis contemplati, Vos, inquam, o-
mnes, testimonium dicatis, mecumque confitea-
mini, longe plures civitates per suorum vitiorum
labem, quam per hostium vim periisse; quin et-
iam populorum, ista clade perditorum, cona-
tus, ad recuperandam libertatem susceptos, ni-
hil

hii aliud saepe fuisse, quam fervorum fugitivorum, effractis ergastulis erumpentium, petulantiam aliquam, atque nequitiam.

Sed atris illis rerum imaginibus, quae, ut a nostro futurisque saeculis longissime amoveantur, omnes sincera precatone a Supremo Numine contendimus, candidum hunc diem obscurare nolo.

Quod igitur huic bonarum artium Domicilio, quod mihi etiam bonum faustumque sit, muneri mei primordia capesfens, Vos saluto, **VIRI SPECTATISSIMI**, quibus res huius Urbis et Academiae sunt concreditae.

Placuit Vobis, concordibus, ut audio, suffragiis, amplissimam mihi committere provinciam, quam laudatissimi viri, **ARNTZENIUS**, et **BROWNIUS**, liberali eruditione, facundia, atque diligentia sua tam praeclare ornarunt, ut Illum, acerbo fato literis, bonisque omnibus ereptum,

20V

F

Hunc

Hunc vero, ad patrios lares reversum, meritis-
simo desideretis, ac lugeatis.

Equidem, in quam scopuloso difficilique ver-
fer loco, haud ignoro, qui et orbata tantis viris
literarum studia pro virili parte tueri, et illam,
quam de me concepistis atque commovistis ex-
pectationem, sustinere debeam.

Verum iacta est alea! Vos ipsos antestor,
VIRI NOBILISSIMI, me non prensantem, sed
diu cunctantem, et tergiversantem, ad hunc lo-
cum tandem fuisse perductum.

Sic enim in Harderovicena Academia res meae
erant compositae, ut collegarum amore, disci-
pulorum gratia, et frequentia, bonorum famili-
aritate, honestisque fortunis florens, omne mi-
grandi consilium, his praesertim temporibus,
penitus fere abiicerem.

At vicit tandem Vestra auctoritas, VIRI MU-
NIFICENTISSIMI, vicit huius Urbis, Bataviae
nostrae ocelli, summa amoenitas, vicit Acade-
miae celeberrimae splendor, et frequentia.

Vos

Vos igitur novum civem, quem cumulatif-
me exornastis, Vestra benevolentia sustentare,
ac tueri pergite. Ego autem ipsum illud, quod
a mei ordinis homine exigitis, grati animi testi-
monium, Vobis persolvam, omnibus viribus
enitendo, et elaborando, ut haec Musarum fe-
des per me detrimentum non accipiat.

Ita vivite, ita valete, VIRI NOBILISSIMI!
Feliciter, ut facitis, hanc Academiam Vestris
laboribus consiliisque exornare pergite: ea
autem tam praeclarae operae fructus diu ca-
piat laetissimos.

Salvete etiam, huius Academiae PROFESSO-
RES CLARISSIMI, quos mihi admodum ho-
norifico Collegarum nomine nunc primum com-
pello. Vos, quaeso, VIRI GRAVISSIMI, fin-
cerum iamdiu doctrinae Vestrae cultorem in
usum consuetudinemque Vestram admittite, ad-
eoque triste illud, quo afficior, veterum et fi-

delium amicitiarum, collegarum Harderovicensium, Virorum optimorum, atque eruditissimorum, a quorum latere invitatus discessi, desiderium ita lenite, ut hic mihi denuo reddita gaudeam iucunda illa vitae solatia, quibus ibi me orbatum sentio, doleoque.

Vos autem, o mei amici, hospites, et iampridem collegae coniunctissimi, GEUNSI, et BLEULANDE, hanc mei commendationem Vestra auctoritate adiuvate, testesque estote, me ab omni arrogantia, disfidis, et simultatibus alienum semper vobiscum vixisse.

Ego vero, nisi mihi ipsi plane ignotus sim, eandem mentem, voluntatemque, pectus apertum, candidum, et simplex, nunc etiam circumfero. Illud igitur pectus, dextram, fidemque, Vobis offero; omni ope operaque elaborare paratus, ne aut Vos, COLLEGAE CLARISSIMI, neque Tu etiam, bonarum literarum iurisque consultissime BONDAME; quem propter arctius, quo Tecum confocior, communium studiorum vinculum, nominatim cum primis salu-

luto; quicquam in me desideretis, quod vel nostri collegii coniuncta cura, vel aetatis, vel etiam magnorum Vestrorum meritorum observantia, ab me postulent.

Vos tandem alloquor, huius ACADEMIAE CIVES ORNATISSIMI.

Amplissimo equidem, sed gravi fungar munere, qui per ipsum illud, quod profiteor, studiorum genus, non tantum ingeniorum, verum etiam animorum morumque Vestrorum temperationem in me recepi. Vobis igitur comitem me offero praeclarae illius viae, quae per solam virtutis cognitionem, atque exercitationem, ad veram felicitatem nos perducatur.

Quicquid in me sit ingenii, quicquid per industriam, aut usum rerum humanarum didicerim, id omne Vobis debetur.

Vos autem, quos dubiis praesertim hisce temporibus laborans respectat patria, Vos omnes
per

per ipsum illud nomen dulcissimum, per vota parentum, per Vestram salutem, per manes maiorum, et curam posteritatis oro, atque obtestor, ut bonorum civium officia, vitaeque felices praesidia in ipso iuventutis flore praeparantes, nostram etiam spem confirmetis.

Sic Vobis et vita, et studiis, et nostra institutione, siquidem ea uti commodum videatur, feliciter uti contingat!

D I X I

[illegible]

LIBRARY OF CONGRESS

0 022 138 628 0